

Projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽVALGYBOS KONTROLIERIAUS ĮSTATYMO
PROJEKTO NR. XIVP-673(2), LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽVALGYBOS
ĮSTATYMO NR. VIII-1861 16¹, 23 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO
PAPILDYMO 22¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-674, LIETUVOS
RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 573 IR 589
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-675, LIETUVOS
RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOS ĮSTATYMO NR. VIII-1029
14, 18 IR 112 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-676,
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTATYMO NR. VIII-950 11
IR 12 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-677,
LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS POLITIKŲ IR VALSTYBĖS
PAREIGŪNŲ DARBO APMOKĖJIMO ĮSTATYMO NR. VIII-1904 2 STRAIPSNIO
IR PRIEDĖLIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-678 IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ TURTO DEKLARAVIMO ĮSTATYMO
NR. I-1338 2 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-679**

Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2021 m. liepos 1 d. sprendimo Nr. SV-S-140 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 18–24 punktus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė **n u t a r i a:**

Iš esmės pritarti Lietuvos Respublikos žvalgybos kontrolieriaus įstatymo projektui Nr. XIVP-673(2), Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo Nr. VIII-1861 16¹, 23 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 22¹ straipsniu įstatymo projektui Nr. XIVP-674, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 573 ir 589 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-675, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 14, 18 ir 112 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-676, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo Nr. VIII-950 11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-677, Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 2 straipsnio ir priedėlio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-678 ir Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo Nr. I-1338 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-679 (toliau – Įstatymų projektai) ir teikti šias pastabas bei pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo priemonių tobulinimo:

1. Įstatymų projektų aiškinamajame rašte teigiama, kad svarbi veiksmingos žvalgybos institucijų kontrolės prielaida yra jos nuolatinis pobūdis. Nepaisant to, Įstatymų projektuose nėra nuostatų, sudarančių sąlygas žvalgybos kontrolieriui vykdyti nuolatinio pobūdžio

žvalgybos institucijų kontrolę, žvalgybos kontrolieriams nesuteikiami įgaliojimai, kurie leistų atlikti platesnės apimties žvalgybos institucijų kontrolę, nei šiuo metu tai gali daryti Seimo kontrolieriai. Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo projekto Nr. XIVP-673(2) 14 straipsnyje nustatoma, kad žvalgybos kontrolieriai žvalgybos institucijų kontrolę vykdo atlikdami tyrimus, kurie gali būti inicijuojami dviem atvejais: gavus paklausimą, prašymą ar skundą dėl žvalgybos institucijų veiklos teisėtumo arba pradėjus tyrimą savo iniciatyva, jeigu žvalgybos kontrolierius pats nustato žvalgybos institucijų atliekamų žmogaus teisių ir laisvių pažeidimų požymių. Tai niekuo nesiskiria nuo Seimo kontrolieriaus tyrimo atlikimo pagrindų – pagal Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnį Seimo kontrolieriai tyrimus gali atlikti remdamiesi skundais arba patys nustatę pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymių. Pažymėtina, kad esminė žvalgybos kontrolieriaus veikimo savo iniciatyva sąlyga yra *požymių, kad žvalgybos institucijos pažeidžia žmogaus teises ar laisves, nustatymas*. Tai reiškia, kad bet kokie žvalgybos kontrolieriaus veiksmai (įskaitant galimybę susipažinti su neviešo pobūdžio žvalgybos informacija) būtų atliekami tik nustačius žmogaus teisių ir laisvių pažeidimo požymių. Atsižvelgiant į tai, kad žvalgybos institucijų veikla pagal savo pobūdį yra nevieša, mažai tikėtina, kad žvalgybos kontrolierius turėtų galimybę nustatyti žmogaus teisių ir laisvių pažeidimo požymių iš viešų šaltinių. Siekiant užtikrinti, kad žvalgybos kontrolieriai galėtų vykdyti nuolatinio pobūdžio žvalgybos institucijų kontrolę, žvalgybos kontrolieriams turėtų būti nustatomi įgaliojimai ir (ar) funkcijos, sudarantys sąlygas tikrinti žvalgybos institucijų veiklą nepriklausomai nuo to, ar yra nustatyti žmogaus teisių ir laisvių pažeidimo požymiai.

2. Įstatymų projektų aiškinamajame rašte yra akcentuojama *nepriklausoma* žvalgybos institucijų veiklos kontrolė, tačiau kai kurios Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo projekto Nr. XIVP-673(2) nuostatos kelia abejonių, ar žvalgybos institucijų veiklos kontrolės nepriklausomumas visai atvejais būtų užtikrinamas. Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo projekto Nr. XIVP-673(2) 14 straipsnio 2 punkte numatoma, kad vienas iš žvalgybos kontrolieriaus tyrimo atlikimo pagrindų yra Respublikos Prezidento, Seimo, Seimo komiteto, atsakingo už žvalgybos institucijų parlamentinę kontrolę, Seimo laikinosios tyrimo komisijos ar Vyriausybės *motyvuotas paklausimas* dėl žvalgybos institucijų veiklos teisėtumo ir (ar) žvalgybos pareigūnų veiksmų atitikties teisės aktų ir žmogaus teisių ir laisvių apsaugos reikalavimams bei galimų asmens duomenų, tvarkomų nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, tvarkymo pažeidimų. Nepaisant to, Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo projekto Nr. XIVP-673(2) 19 straipsnio 1 dalyje, kurioje numatyti atsisakymo nagrinėti paklausimą pagrindai, nėra pagrindo, numatančio, kad gali būti atsisakyta nagrinėti paklausimą, nustačius, kad paklausimas yra nemotyvuotas ar paklausime pateikiami motyvai nėra susiję su konkrečiu žmogaus teisių ir laisvių pažeidimu. Tai reiškia, kad žvalgybos kontrolieriai privalėtų nagrinėti Respublikos Prezidento, Seimo, Seimo komiteto, atsakingo už žvalgybos institucijų parlamentinę kontrolę, Seimo laikinosios tyrimo komisijos ar Vyriausybės paklausimus, kurie nėra tiesiogiai susiję su konkrečiu paklausimą teikiančio subjekto teisių ir laisvių pažeidimu, todėl sudaromos prielaidos, kad tokie paklausimai galėtų būti grindžiami ne faktinėmis

aplinkybėmis, bet politiniais ar kitais motyvais, plg., pagal Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnį Seimo kontrolieriai nagrinėja pareiškėjo skundą tik tuo atveju, jeigu pareiškėjas mano, kad dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo buvo pažeistos *jo (pareiškėjo)* teisės ir laisvės, o valstybės institucijos ar pareigūnai, savo vardu ir vykdydami savo funkcijas, neturi teisės teikti skundų Seimo kontrolieriui.

3. Įstatymų projektų aiškinamajame rašte žvalgybos kontrolieriaus pareigybės steigimas, be kita ko, grindžiamas ir tuo, kad žvalgybos institucijų priežiūra ir veiklos kontrolė reikalauja specifinių ekspertinių žinių. Nepaisant to, Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo projekto Nr. XIVP-673(2) 6 straipsnyje numatomi žvalgybos kontrolieriui keliami reikalavimai iš esmės yra tapatūs Seimo kontrolieriams keliamiems reikalavimams. Papildomai reikalaujama tik atitikti teisės aktuose nustatytus reikalavimus, būtinus išduodant leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Visiškai slaptai“, tačiau tai negali būti laikoma specialiu kvalifikaciniu reikalavimu, nes leidimas susipažinti su įslaptinta informacija yra išduodamas įvertinus asmes patikimumą, bet ne turimas žvalgybos ar kitos srities žinias. Taigi projektuose siūlomu reguliavimu neužtikrinama, kad į žvalgybos kontrolieriaus pareigas bus skiriamas asmuo, turintis daugiau specifinių ekspertinių žinių, nei reikalaujama iš Seimo kontrolieriaus.

4. Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo projekto Nr. XIVP-673(2) 25 straipsnio 2 dalyje nustatoma, jog Žvalgybos kontrolieriaus įstaiga bus iš valstybės biudžeto finansuojama biudžetinė įstaiga. Kiekvienos naujos biudžetinės įstaigos steigimas ir išlaikymas reikalauja finansinių, žmogiškųjų ir materialinių išteklių, tačiau Įstatymų projektų aiškinamajame rašte nėra duomenų, kiek valstybės biudžeto lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, nepateikiama ir tokiam vertinimui atlikti reikalinga informacija (dėl patalpų, atlyginimų, žmogiškųjų ir kitų reikalingų išteklių naujai įstaigai išlaikyti).

5. Įstatymų projektus siūlytina tikslinti pagal Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento pateiktas pastabas.

Ministras Pirmininkas

Krašto apsaugos ministras